

Çağdaş Fotoğraf Sanatında Deneysel Yaklaşımlar

Gökhan BİRİNCİ *

Özet

Bilgi birikimi ve teknolojik gelişmeler birçok alanda olduğu gibi sanat alanlarında da hızlı bir değişime neden olmuştur. Fotoğraf bu değişimleri özümseyen en önemli sanat dallarının başında yer almıştır. Ancak kimi sanatçılar, hızla gelişen dijital teknoloji ve bu teknolojinin sunmuş olduğu olağanüstü olanaklara karşı öznel bir tavır göstermişlerdir. Fotografik denemelerinde 19. ve 20. yüzyıl geleneksel fotoğraf teknikleri kullanan sanatçılar, 'fotografik anlam', 'gerçeklik', 'temsil' ve 'zaman' gibi kavramları sorgulamışlardır. Bu çalışmada geleneksel fotoğrafik yöntem, araç ve malzemeleri kullanan günümüz fotoğraf sanatçıların soyutlama, kent -doğa ve portre anlayışına olan deneysel yaklaşımları irdelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çağdaş Sanat, Deneysel Fotoğraf, Karanlık Oda Teknikleri, Avangard

Experimental Approaches in the Art of Contemporary Photography

Abstract

Accumulation of knowledge and technological developments caused a rapid change in fields of art likewise they did in many other fields. Photography is one of the leading art fields that has adopted these effects. Some artists have a subjective point on fast-growing digital technology and some spectacular opportunities that this technology have provided. The artists that use the traditional photography techniques of the 19th and 20th centuries deliberated concepts like reality, representation and time in their photographic essays. In this paper, experimental approaches of today's photographers who use traditional photographic methods, equipments and materials within the concepts of abstraction, urban-nature and portraiture are examined

Keywords: Contemporary Art, Experimental Photography, Darkroom Techniques, Avangard.

Giriş

Fotoğraf, icadından (1839) günümüze kadar geçen süreçte kendi teknik ve estetik olanaklarının gelişimini keşfeden bir sanat dalıdır. Deneysel (Experimental) fotoğraf anlayışı da bu keşfin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 19. yüzyılda deneysel fotoğraf, sadece optik ve kimyasal kurallara dayanan bilimsel bir dışavurum aracı olarak görülmüştür. 20. yüzyılın başlarında ise, Man Ray, Schad ve Mohol Nagy'nin fotogramları; Germanie Krull ve El Lissitzky'nin üst üste pozlamaları; Poul Citroen, Cesar Domela Nieuwenhuis, Georgi Zimin'in fotomontaj gibi geleneksel yöntemleri kullanmaları sayesinde deneysel fotoğraf, avangard bir ifade aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram, günümüz dijital manipülasyon olanakları kullanan Marko Meyer, Sandy Skoglund, Lori Nix gibi çağdaş fotoğrafçıların çalışmalarında görülmektedir. Bu bağlamda deneysel fotoğraf yaklaşımı hem analog hem de dijital teknik deneyimleri bir arada bulandıran bir ifade aracı olmuştur.

1990 sonrası hızla yayılan dijital olanaklara karşı tavır alan ve çalışmalarında geleneksel fotoğraf araç ve gereçleri kullanan çağdaş fotoğraf sanatçıları, sürece bilerek ve kasten müdahalede bulunarak mükemmel olanı yok etmeye çalışmışlardır. Ayrıca, bu sanatçılar çalışmalarında yetenek, akıl, bilgi, estetik, his, algı, özgürlük, ideoloji, bireysellik, gerçeklik, keşif, meydan okuma, paylaşma, temsil etme, deneyim, popüler ve teknolojik olanı reddetme gibi kavramları kendi öznel yorumları ile yeniden sorgulamışlardır.

Bu bağlamda inceleme yapılan bu çalışmada, fotoğraf sanatçılarının günümüz dijital araç ve gereçlere karşı nasıl bir yaklaşım gösterdikleri, 19. ve 20. yüzyıl karanlık oda ve uygulamaları olan fotogram, solarizasyon, fotoğraf film ve kağıt üzerinde yakma çizme, bozma vb. geleneksel tekniklerle kent, doğa ve portre anlayışına olan yaklaşımları irdelenmiştir.

Çağdaş Fotoğraf Sanatında Deneysellik

Günümüzde çağdaş sanat tanımı, kapsamı ve dönemi üzerinde birçok tartışma bulunmaktadır. Ancak, bazı sanat tarihi araştırmacıları 1860-1960 arası modernizm, 1960 sonrası için postmodern dönem olarak adlandırmışlardır.

Ancak, sanat kuramcısı Bürger, modern dönemin hala devam ettiği yönünde görüş bildirmektedir; 'avangard' olarak tanımladığı modern sanatın öğelerini tartışmanın yanı sıra 1945 sonrası bazı sanatsal pratiklerin 'tarihsel avangard'ın arzularını devam ettirdiğini söylemiştir (Whitman ve Poole, 2013: 25).

Fotoğraf, çağdaş sanat olarak, 21. yüzyılda çağdaş sanat düşüncesinden, dijital teknolojiden ve yeni medya uygulamalarından oldukça etkilenmiştir. Ancak, aynı zamanda çağdaş fotoğraf sanatçıları 19 ve 20. yüzyılın geleneksel yöntemlerine ve araçlarına ilgi duymuşlar ve sıklıkla çalışmalarında bu dönemin sanat anlayışından yararlanmışlardır.

Postmodernizm, fotoğrafı, çağdaş sanat pratiğinin merkezine taşımıştır. Yine de, kendini çağdaş sanatçı olarak nitelendiren birçok kişi, kendini fotoğrafçı olarak tanımlamaz. Bu kişilerin çoğu sanat fotoğrafı geleneğinin estetik, teknik ve öznel anlamlarını reddeder. Hal Foster izleyicinin çağdaş sanatta aktif rolü üzerine görüş belirtmiştir. Whitman'ın (2013: 45) ifade ettiği gibi, "Hal Foster'ın iddiası çağdaş sanatın tümü için ortak bir doğru değildir; fakat estetik temelli sanatla düşüncelere dalmış, pasif izleyici varsayımından mesaj temelli sanatla aktif ve analitik çözümleme yeteneğine sahip izleyici-okuyucuya geçişi belirleyen bir görüştür". Whitman bu düşüncesi ile izleyicinin modernist eleştiri kuramı tarafından desteklenen estetik özelliklerin pasif alıcısı olmasından ziyade, aktif katılımına vurgu yapmış ve 1980 sonrasında meydana gelen değişimin genel bir görüntüsünü yansıtmıştır.

Teknolojik gelişmelerden yararlanan birçok çağdaş fotoğrafçının Dusseldorf Ekolünün geleneğinden gelen küçük ölçekli baskı tekniğinin dışına çıkarak büyük boyutlu çalışmalar yaptığı görülmüştür. Bu ölçüde çalışan Gursky, T. Ruff, Jeff Wall ve Gregory Crewdson gibi çağdaş fotoğrafçılar, yerleşik ve tanınmış fotoğrafik araçları büyük ölçekli baskı tekniklerle sanat formu oluşturmuşlardır. Fotoğraf için oluşan bu büyük ölçekli fotoğraf yaklaşımı geçmişi reddedmiştir. Ancak, günümüzde bazı çağdaş fotoğraf sanatçıları geleneksel fotoğrafın avangard olarak nitelendirilen yöntemlerin (fotogram, solarizasyon, çoklu pozlama, iğne deliği, fotoğraf kâğıdı ve film yüzeyinde

oyunlar) sonucunda elde ettikleri görüntülerin anlamlarını ortaya koymak için fotoğraf malzemelerini bir araç gibi kullanmışlardır.

Fotoğraftaki görüntünün sağladığı en temel dersi Susan Sontag (2005: 28) şöyle açıklar. “Burası, yüzey. Şimdi, onun ötesinde ne olduğunu, görüntüsü bu şekildeyse gerçeğinin neye benzemesi gerektiğini düşünün -daha doğrusu, hissedin, sezmeye gayret edin. Kendi başlarına herhangi bir şeye açıklama getiremeyen fotoğraflar, çıkarımda bulunmaya, spekülasyon yürütmeye ve fantezi kurmaya yapılmış, arkası kesilmek bilmez davetiyelerdir”. Susan Sontag’ın bu sözü aslında günümüz deneysel fotoğraf kavramını tanımlar niteliktedir.

Amerikalı sanatçı Robert Rauschenberg’in 1945 yılında ‘Birleşim’ adını verdiği üç boyutlu resimde, gündelik materyal olan cam, çelik tel, dergi kúpürleri vb. kullanması ile Joel-Peter Witkin’in ‘Üç Güzeller’ isimli çalışmasındaki keskin olmayan, lekeli, balmumu ile işaretlenmiş, kenarları kesik fotoğrafı modernist olmanın dışında avangard olarak nitelendirilebilir.

Dijital fotoğrafın ortaya çıkışı ile birlikte çağdaş sanat içinde deneysel çalışmalar yapan sanatçılar, fotoğrafın gelenekselleşmiş 19 ve 20. yüzyılın yöntemlerini, Walter Benjamin (*Pasajlar*) ve Roland Barthes’in (*Camera Lucida*) (2014) en iyi bilinen ve en etkili fotoğraf tanımlamaları olan ‘aura’, ‘büyü’, ‘punctum’, ‘tekillik’, ‘optik bilinçdışı’ kavramlarını ‘bilinçli kusur’ durumuna getirerek gerçekleştirmişlerdir.

Manzara, portre ve soyutlama, çağdaş fotoğraf sanatçılarının deneysel yaklaşımlarının ana temalarını oluşturmaktadır. Sanatçılar, bu ana temaları fotogram, solariyasyon, pinhole, X-Ray(Röntgen) filmi, film yüzeyini elle renklendirme, özel madde karışımlarıyla bozma, lekeleme, fotoğraf kağıdının yüzeyini kazıma, sıyırma, polaroid film, kolaj gibi teknikleri kullanarak anlam yaratmışlardır. Barret (2012: 202), bu konuda “geleneksel olarak analog olan bu fotoğraflar, maddi yüzeylerce içerilen fiziksel iz ve imlerden (fırça izleri, gümüş tuzu vs) oluşur. İz ve imler bu yüzeylerden hemen hemen ayrılmaz. Ayrıca gösterdikleri nesnenin bazı algılanabilir özellikleriyle de ilişki halindedir” der.

Soyutlama

Görüntünün kabul gören kullanım biçimine yani fotoğrafın gerçekliği kayıt eden bir araç olduğu varsayımlarına karşı bir takım duruşlar fotoğrafta soyutlama yapmayı beraberinde getirmiştir.

Barthes (2014: 48), bu konuda “Sürpriz, fotoğrafçının tekniklerinin akrobasisinde aradığı bir şeydir: üst üste baskılar, anamorfözler, belli hataların bilerek kullanılması (bulanıklaştırma, aldatıcı perspektifler, çerçeveleme numaraları)... Büyük fotoğrafçılar (Germaine Krull, Kertesz, William Klein), bu sürprizler üzerinde oynamışlar ancak ne kadar altüst edici olduklarını anlasam da, beni kendilerine inandıramamışlardır” söylemi ile fotografik gerçeklik kavramını sorgulamıştır.

Wolfgang Tillmans, Welead Besthy, Garry Fabrian Miller, Daniel T. Braun, Marco Breuer, James Welling, Pierre Cardier, Lisa Oppeinheim, Megan Reipenhoff, Elaine Durgenen, Michael Flomen, Starn Brothers, Carter Mull, Catherine Yass kamerasız fotoğraf çekme, fotogram, film ve fotoğraf kağıdı üzerinde uyguladıkları tekniklerle soyutlamalar yaparak anlam üreten ve aynı zamanda özne ve fotografik gerçekliği sorgulayan çağdaş deneysel fotoğrafçılardır.

1920 ve 30’lu yılların geleneksel yöntemleriyle fotogram çalışmaları yapan Mohol Nagy ve Man Ray’in izinden giden Amerikalı sanatçı Welead Besthy, tesadüf eseri X-Ray cihazından geçerken filminin renginin bozulduğunu görmüştür (Martin, 1997). Film yüzeyinde oluşan bu etki sanatçının bundan sonraki çalışmalarına ilham oluşturmuştur. Eleştirmen Liz Kotz’a göre, Besthy, Carter Mull ve diğer çağdaş fotoğrafçıların fotoğrafa ilgisi- resimlerin herkesin katkısıyla sonsuz biçimde çoğaldığı dijital zamana bir cevap olarak- fotografik malzemenin ve soyutlama imkânlarının soruşturulmasıyla sonuçlanmıştır (Barret, 2012: 129).

Besthy, duyarlı renkli kâğıtları kesmiş ve karanlık odada saatlerce kalarak üzerlerine farklı ışık uygulamaları ile fotogramlar yapmıştır. Sanatçı geleneksel fotoğraf kurallarına bağlı kalarak oluşturduğu çalışmasında ışık ve zaman kavramlarını sorgulamıştır.

Alman sanatçı Wolfgang Tillmans, fotogram tekniğine

yeni bir bakış açısı getirmiştir. Resim sanatı, manzara ve stil life türleriyle yakın bağları olan sanatçı, fotoğraf çalışmalarında luminografi tekniğini kullanmıştır. Bu teknik, fotoğraf makinesi kullanılmadan duyarlı fotoğraf kâğıdı üzerinde ışık hareketi izlerinin saptanmasıdır. Tillmans, 'Super Colliders' (Süper Çarpışma) adlı çalışmasını Nethan Kernan (Tillmans, 2001) ile yapmış olduğu söyleşide anlatmıştır: "Aşırı romantik olmak ya da sezgisel bir süreç yaşamak istedim. Nasıl bir materyale ihtiyacım olduğunu düşündüm ve daha sonra hangi renk filtresi ve bunu ne kadar hızlı bir şekilde oluşturmam gerektiği konusunda sezgisel bir süreç yaşadım. Tıpkı bir ressamın resim yapma süreci gibi" der.

Tillmans, 'Freischwimmer' serisini ışık kaynaklarının, ışık yayan cihazların ya da ışıklı oyuncakları fotoğraf kâğıdı üzerinde elle hareket ettirilmesi ile gerçekleştirmiştir. Elde edilen orijinal görüntüler daha sonra yüksek çözünürlükte taranarak büyük boyutlarda basılmıştır. Fotoğrafın büyük boyutta basılması, küçük yüzey kusurların bilerek abartılması, Amerika'da savaş sonrası ortaya çıkan soyut dışavurumculuk ve renk alanı resimlerini hatırlatmaktadır (Fot. 1).

Fot.1. Wolfgang Tillmans.

Düsseldorf Sanat Akademisi ekolünden gelen Alman sanatçı Marco Breuer, fotoğraf kâğıdı üzerinde yakma, kazıma, sıyırma, ıslatma, çizme gibi yöntemleri uygulamış ve

nesne ölümünün kaydedilmesi anlayışıyla deneysel fotoğrafının karakteristik özelliklerini yansıtmıştır. Çalışmalarında 'fotoğraf nedir?' sorusunu sorgulayan sanatçı bu anlayışını fotoğraf makinesi kullanmadan, fotoğraf kâğıdı üzerinde yakma, kazıma gibi fiziksel bir eylem sergilemiştir.

'Spin' adlı çalışmasında sanatçı, pikap üzerine koyduğu kâğıdın yüzeyini ışık yardımıyla horizon şeklinde çizerek 19. yüzyılın fotoğraf geleneği olan cynotype tekniğini bulan bilim insanı Sir John Herschel'e göndermede bulunmuştur (Fot. 2).

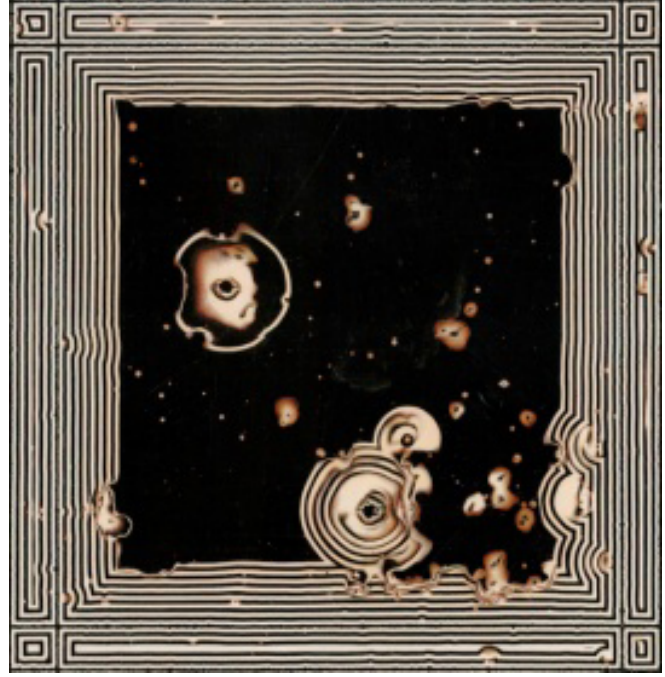
Fot. 2. Marco Breuer.

Performansla birlikte, o güne değin genellikle iki boyutlu yüzeyler üzerinde temsil edilen beden, başlı başına sergilenen bir sanatsal malzemeye dönüşmüştür. Bu açıdan bakıldığında Kavramsal sanat'ın boya yerine kavramları ve dili kullanması gibi Performans Sanatı da malzeme olarak bedeni seçmiştir (Antmen, 2008: 222). Bu tanımlama, Alman çağdaş fotoğrafçı Daniel Tobias Braun'ın fotoğrafik anlayışının en önemli özelliğini oluşturmaktadır. Sanatçı, 'Jump II - into the void no.3 (photogram-performance)' adlı çalışmasında karanlık bir ortamda büyük boy siyah-beyaz kâğıdı havuz suyuna yerleştirmiş, daha sonra bu kâğıdın üzerine atladığı anda flaş ışığı yardımı ile pozlama yaparak ve kendi bedeninin fotogramını oluşturmuştur (Fot. 3).

Fot. 3. Daniel T. Braun

Fotogram tekniğini 1956 yılında yeniden tanımlayan Belçikalı sanatçı Pierre Cordier, uzun yıllar boyunca deneysel bir bilim insanı gibi çalışmış ve 'Chemigram' adını verdiği tekniğin patentini almıştır. Bir fotoğrafçıdan ziyade bir ressam, grafikçi gibi çalışmış ve tuval yerine fotoğraf kâğıdı kullanmıştır. Çalışmalarında açık tonlar için saptama banyosu, koyu alanlar için geliştirici kullanmıştır. Fotografik kâğıdı üzerinde şekil ve desen oluşturabilmek için kimi zaman vernik, tutkal, şurup, yumurta, gibi malzemeleri sürmüştür. Bu işlemleri fotoğraf kâğıdı yüzeyini korumak ya da grafik bir motif yaratmak için yapmıştır (Fot. 4).

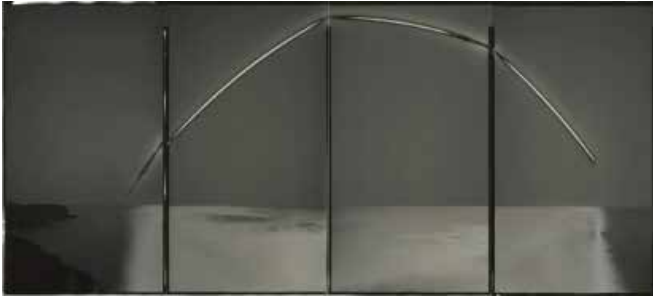

Fot. 4. Pierre Cordier

Doğa-Kent: Manzara

Gelişen ve değişen doğa-kent algısı, günümüz çağdaş fotoğraf sanatçılarının bu alana olan ilginin artmasını sağlamıştır. Cris McCaw, Alison Rossiter, Catherine Yass, Lisa Oppenheim, Mathew Brandt, Abelardo Morel, Vera Lutter, Thomas Kellner, Susan Derges, Michael Wesley, Sohei Nishino, Mark L. Eshbaugh, Ilan Wolf gibi sanatçılar, kimi zaman fotoğraf makinesi kullanmadan kimi zamanda film ve duyarlı kâğıt üzerindeki emülsiyona uyguladıkları geleneksel yöntemlerle fotografik anlam ve temsil kavramlarını öznel yaklaşımlarla sorgulamışlardır.

Amerikalı fotoğrafçı Chris McCaw, 'Sunburn' serisinde, özel olarak geliştirmiş olduğu büyük boy fotoğraf makinesine sinema objektifi yerleştirmiştir. Büyüteç etkisi yaratmak için bu objektifi kullanan sanatçı, makineye film yerine 30x40 cm boyutunda siyah-beyaz fotoğraf kâğıdı yerleştirmiş ve daha sonra güneşin hareketini iki ile altı saat arasında pozlamıştır (Fot. 5). Uzun süren bu pozlama sonucu güneş, fotoğraf kâğıdını yakarak negatif olan görüntüyü pozitif olarak dönüştürerek (Man Ray'in rayogramları) gibi iz oluşturmuştur (Antonini, 2013: 106).

Fot.5. Cris Mc Craw.
Fot.6. Ilan Wolff.

Ay ışığı kullanarak fotogram tekniği ile çalışan diğer sanatçı Ilan Wolff, fotoğraf makinesi kullanmadan yaptığı uygulamalarla tanınmaktadır. Büyük boy siyah-beyaz fotoğraf kâğıdın üzerine bitki, yaprak gibi malzemelerle birlikte kadın bedenini koyarak fotogramlar gerçekleştirmiştir. İsrail'li sanatçı Wolff, kamera deliği (*pinhole*) tekniği ile çarpık manzaralar çekmiştir. Sanatçı, çalışmalarında izleyiciyi çevreleyen her sahnede algı odaklama ve hareketi ile oynayarak fotoğrafın sınırlarını genişleten sinematik sunumlar yapmıştır (Fot. 6).

Manzara fotoğrafı anlayışına başka bir gözle bakmamıza neden olan Amerikalı sanatçı, Alison Rossiter, süresi geçmiş (1946) tarihli fotoğraf kâğıdı kullanarak ışığa duyarlı gümüş tanecikli kâğıt üzerinden zaman kavramını sorgulamıştır. Rossiter çalışmasında, zamanın fotoğraf kâğıdına vermiş olduğu bozulmayı sadece zengin bir güzellik için değil aynı zamanda elle dokunulabilir bir deneyime dönüştürmek için kullanmıştır. Alison, kullanım tarihi geçmiş fotoğrafik yüzeyde bugünü aramıştır (Fot.7). Sanatçı, Amerikalı Morris Louis ve Helen Frankenthaler gibi ressamların kullandıkları boya akıtma yöntemini referans almıştır.

Fot. 7. Alison Rossiter.

Amerikalı sanatçı Mathew Brandt, kavramsal çalışması olan 'Lakes and Reservoirs' serisi için iki malzeme kullanmıştır. İlki Fotoğraf makinesi diğeri ise göl suyudur. Brandt bu çalışmasında, yeryüzünün fiziksel konumunu fotoğraf kâğıdı üzerinde sorgulamaktadır. Sanatçı, Batı Amerika manzara fotoğrafları ile erken dönem 19.yüzyıl fotoğraf baskı yöntemlerinden etkilenmiştir. Brandt, günümüz dijital teknolojiyi reddetmek için fotoğraf kâğıdını haftalar hatta aylarca göl suyu içinde bekleterek bozulmasını sağlamış ve çok renkli ve parlak olan baskı tekniğini eskitmiştir. Bu fotoğrafik kâğıdın göl suyu ile uzun süreli emdirilmesi sonucu orijinal görüntü kırmızı, turuncu, mavi, mor gibi renklere dönüşmüştür (Fot. 8).

Fot. 8. Mathew Brandt.

Fotoğrafta kolaj tekniğini kullanan başka bir sanatçı Alman Thomas Kellner'dir. Tanınan bina ve yapılar üzerinde amansız bir oyun gibi yapmış olduğu mimari mozaiklerle Kellner, 36 pozlu 35mm ya da 12 pozlu Roll filmlerden seriler gerçekleştirmiştir. Kellner'in övgüye değer sabırlı bir yaklaşım sonucu yeni kimlik kazandırdığı mimari yapılar, zihinlerdeki boşlukların nasıl doldurulması gerektiği sorusuna verilen bir yanıt gibidir (Fot. 9).

Fot. 9. Thomas Kellner.

Camera Obscura'yı yeniden keşfeden ve dünya bakışımızı değiştiren Alman sanatçı Vera Lutter, son çalışmasında, negatif olarak yarattığı şehirleri ve anıtları hayalperest ve bilinmeyen bir konuma sokmaktadır. Zaman, hareket ve mekân gibi kavramlar ile ilgilenen Lutter, fotografik malzemenin potansiyel gücünü keşfederek dünyaya farklı bir açıdan bakmamızı sağlamıştır (Fot. 10).

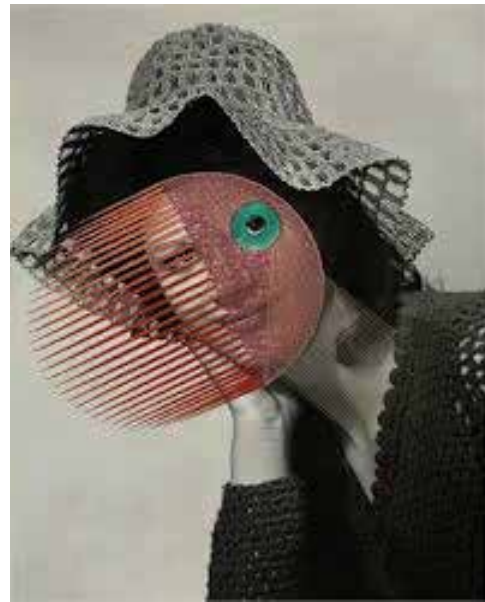

Fot. 10. Vera Lutter.

Portre

Portre fotoğrafı geleneği, fotoğrafın bulunuşundan hemen sonra yeni bir döneme girmiştir. Fotoğrafın icat edilmesiyle birlikte yeni bir evrim süreci başladı ve portre sanatının tüm biçimleri, yağlıboya resim, minyatür ve orta burjuvazinin talebini karşılamak için üretilen gravür, neredeyse tümüyle yok olup gitmiştir. Bu dönemde portre fotoğrafları ile bilinen Nadar, insan yüzünü fotoğraf makinesi ile keşfeden ilk kişi olmuştur (Freund, 2008: 33). Aradan geçen onca yıldan sonra günümüz fotoğraf sanatçıları Maurice Anzeri, Julie Cuckburn, Carolle Benitah, Sally Man, Seung Hwan Oh, Nick Gentry, Dain Tasker, David Teplia, Benidetta Bonichi, Nich Veasey, Marilena Oliver, Lucas Samaras, Maurizio Gialimberti, Liso Falino, Timothy Pakron ve Adam Fuss portre fotoğrafı anlayışına fotografik malzemeler üzerinden teknik, estetik, öznellik, anlam ve temsil bağlamında deneysellik katmışlardır.

İtalyan asıllı İngiliz Sanatçı Maurizio Anzeri, bitpazarından topladığı geçmişe ait fotoğrafları nakış gibi işleyerek tam olarak bilmediğimiz bambaşka hayatların kalıntılarını ya da zamanı yorumlamaktadır. Ayrıca sanatçının çalışmalarında görülen dikkatle hazırlanmış işlemeli ve desenli kostümlü portreler, kişinin hisselerini ve düşüncelerini açığa çıkararak izleyiciye psikolojik bir aura önermektedir (Fot. 11).

Fot. 11. Maurizio Anzeri.

Fot. 12. Timothy Pakron.

Portre fotoğrafı anlayışına çağdaş deneysel yorumlar katan Amerikalı sanatçı Timothy Pakron, 'Silver Drips' serisinde geleneksel karanlık oda yöntemleri kullanmıştır. Pakron bu seride yakın arkadaşlarının ve akrabalarının portrelerini çekmiştir. Sanatçı, geliştiriciye daldırdığı fırçayı daha önceden pozlamış olduğu fotoğraf kâğıdı üzerine sürerek yüzün belli hatlarını ortaya çıkarmıştır. Fırça darbeleriyle ortaya çıkan bu yeni duygu yüklü portreler yeni bir kimliğe dönüştürülmüşlerdir (Fot. 12).

Alman fizikçi Wilhelm Conrad Röntgen tarafından 1845 yılında keşfedildiğinden bu yana X-ray ışınları tıp alanında bir devrim yaratmıştır. Fizikçi Ludwing Zehnder'in 1846 yılında 9 ayrı X-Ray filmi birleştirerek gerçekleştirdiği insan bedeninin görüntüsü ilk deneysel rayogram olarak nitelendirilmiştir

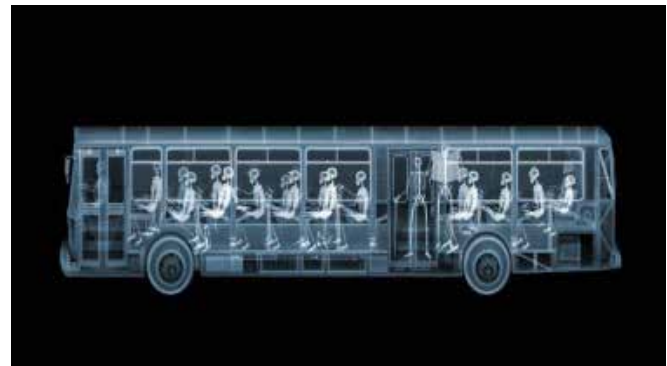
Amerikalı sanatçı Robert Rauschenberg ise, farklı teknikleri bir araya getirerek oluşturduğu 'Booster' adlı birleştirme çalışmasında bir bakıma Zehnder'e göndermede bulunarak modernist ortama özgü sanat kavramına karşı koymakla kalmıyor, gündelik materyalleri-cam, elektrik lambası teçhizatı, çelik tel yumağı, dergi kupürleri, posta pulları, mobilyalar, coca-cola şişeleri, doldurulmuş hayvanlar vs- kullandığı için sanatla yaşam arasında yeniden bağ kuruyordu'.(Whitman ve Pooke, 2013: 27-28)

X-Ray filmleri ile çağdaş sanat içinde deneysel

çalışmalar yapan diğer sanatçı ise Benedetta Bonichi'dir. Sanatçı, benzersiz bir görüntü oluşturmak için insan ve hayvan organları, cam eşya ve mücevher gibi materyaller kullanmıştır. Bonichi tarafından oluşturulan çok çarpıcı görsellerde, bir laboratuvar analizi ya da arkeolojik kalıntının keşfi gibi yaşam ve ölüm arasındaki ilişki ele alınmıştır (Fot. 13).

Fot. 13. Benedetta Bonichi.

Fot. 14. Nick Veasey.

İngiliz Sanatçı Nick Veasey, kendi stüdyosunda X-ray film yüzeyi üzerinde yeni keşifler aramak için kemik, metal ve plastik gibi malzemelerden yararlanmıştır. Sanatçı Havaalanlarında ya da resmi binalarda batı ülkelerin

saplantı haline getirdiği güvenlik önlemleri kavramını kişiselleştirerek yok etmiştir. Birçok reklamda kullanılan fotoğrafları ile ayrıca önemli ödüller de almış olan Veasey, izleyicisine nesnelerin görünen yüzeylerinin ötesinde birer iç dünyaları olduğunu göstermiştir. Yalnızca dış görünüşleri ile bildiğimiz ve belki de artık farkına bile varmadığımız olağan nesnelere en ince detaylarıyla, şeffah hallerindeki güzelliğinin de farkına varılması gerektiğini hatırlatan sanatçı, çalışmalarında yaşamın her alanında herhangi bir saklanma ya da gizliliğin kalmadığını göstermiş ve bu anlamda 11 Eylül olaylarına gönderme yapmıştır (Fot.14).

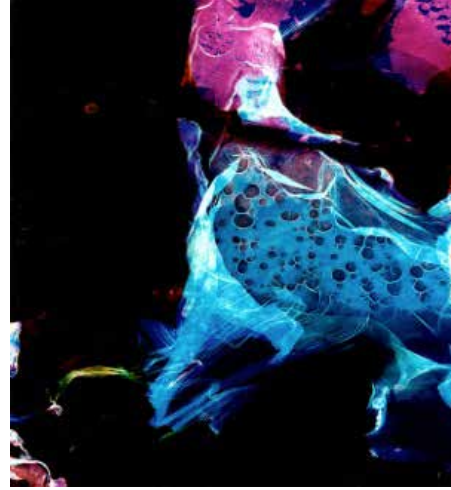
Renkli negatif filmi bir malzeme gibi kullanarak deneysel portre çalışmaları gerçekleştiren sanatçılardan biri de Nick Gentry'dir. Sanatçı, renkli negatif film üzerinde boya kullanarak portreler yapmıştır. Bu serilerde model, izleyici ve sanatçı birbirlerine biraz daha yaklaşmıştır. Gentry, geleneksel fotoğraf malzemenin üzerinde odaklanarak toplumdaki sanal kültür, tüketim ve teknoloji gibi kavramları sorgulamıştır (Fot. 15).

Fot. 15. Nick Gentry.

Fotoğraf Makinesi kullanmadan renkli negatif film üzerinde sıra dışı portre çalışmalarını gerçekleştiren bir diğer Finli sanatçı Eino-Erik Raitanen'dir. Sanatçı 'bakterigram' olarak adlandırdığı serisinde kendi bedeninden elde ettiği bakterileri film üzerine yerleştirerek duyarlı katmanın bozulmasını sağlamıştır. Raitanen, sezgisel olarak

başlattığı bu çalışmada, bakteriler tamamen şans eseri film yüzeyindeki görüntüyü yok etmiş ve çıkan sonuç bir bakıma sanatçının oto portresine dönüşmüştür. Bu seri de, fotoğrafik malzemenin kullanımını üzerinden modern toplum içinde 'temsil' ve 'gerçeklik' gibi kavramların sorgulanması gerçekleştirilmiştir (Fot. 16).

Fot. 16. Ino-Erik Raitanen.

Koreli sanatçı Seung Hwan-Oh, portrelerini çektiği kişilerin negatif filmlerini mikro-organizma yöntemi ile bozmuştur. Sanatçı, 'Kamufraj' adlı seri çalışmada nesne ve mekan arasındaki dar boşlukta gizli zamanı aramaktadır. Bulanık imalı yüzey aslında sanatçının amacı değildir. Çalışmanın tamamı Hwan-Oh tarafından tesadüf ihtimali üzerinde yürütülmüştür. Sanatçı, portreleri çekilen kişilerin geçici kimliklerini gizleyerek mutasyona uğratmıştır (Fot. 17).

Fot. 17. Seung Hwan-Oh.

Sonuç

Günümüz teknolojik gelişmeleri, fotoğraf alanında birçok değişime neden olmuştur. Bu değişim ister istemez fotoğraf olanaklarının sınırlarını zorlamaktadır. Çağdaş sanat içinde deneysel fotoğraf iki nedenle gerçekleşmiştir. Birincisi, sanat müzelerinin ve galerilerin hızla artması, bu yönde sanatçıların desteklemeleri ve cesaretlendirmeleridir. İkincisi ise çok hızla gelişen dijital teknolojiye karşı bir tavır olarak teknik bilgi, görsel esinlenme, anlam yaratma, görüntünün ve dilin açıklamaya çalıştığı dünyayı sorgulama sürecinde sanatçıların 19. ve 20. yüzyıl avangard yaklaşımları ve karanlık oda uygulamalarını benimsemeleridir. Ayrıca ışığın negatif film veya duyarlı kâğıt üzerinde nasıl bir müdahalesi söz konusu ise, sanatçılarda bu sürece öznel yaklaşımlarla müdahale etmeyi kendilerinde bir hak olarak görmüşlerdir.

Kaynakça

- Antmen, Ahu (2008). *20.Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, İstanbul: Sel Yayınları.
- Antonini, Marco (2015). *Experimental Photography*, London: thames @ Hudson Ltd.
- Barret, Terry (2012). *Fotoğrafı Eleştirmek*, çev: Yeşim Harcanoğlu, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Barthes, Roland (2014). *Camera Lucida*, çev: Reha Akçakaya, İstanbul: Altıkkırkbeş Yayın.
- Freund, Gisele (2006). *Fotoğraf ve Toplum*, çev: Şule Demirkol, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hacking, Juliet (2015). *Fotoğrafın Tüm Öyküsü*, çev: Abbas Bozkurt, İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Smith, Edward Lucie (2004). *20.Yüzyılda Görsel Sanatlar*, çev: Ebru Kılıç, Begüm Kovulmaz, Osman Akınhay, İstanbul: Akbank Kültür Sanat Yayınları.
- Sontag, Susan (2008), *Fotoğraf Üzerine*, çev: Osman Akınhay, İstanbul: Agora Kitaplığı,
- Martin, Jean-Hubert (1997). *Man Ray*, London: Thames and Hudson
- Whitham, Graham (2013). *Çağdaş Sanatı Anlamak*, çev: Tufan Göbekçin, İstanbul: Optimist.

İnternet Kaynakları

Kernan, Nathan (2001). ([http://www.tillmans.co.uk/5-tillmans-static/interviews By Nathan Kernan, from "What They Are" originally published in Art On Paper, May,2001](http://www.tillmans.co.uk/5-tillmans-static/interviews%20By%20Nathan%20Kernan,%20from%20%22What%20They%20Are%22%20originally%20published%20in%20Art%20On%20Paper,%20May,%202001))

Görsel Kaynaklar

Fotoğraf 1. Wolfgang Tillmans, "Freischwimmer"

<http://www.serpentinegalleries.org/exhibitions-events/wolfgang-tillmans>

Fotoğraf 2. Marco Breuer, "Blue Spin",

<http://www2.artsimia.org/blogs/new-pictures/2009/11/30/marco-breuer-the-new-pictures-2-artist/>

Fotoğraf 3. Daniel Tobias Braun,

<http://www.daniel-tobias-braun.de/>

Fotoğraf 4. Pierre Cordier,

<http://www.pierrecordier.com/20.html>

Fotoğraf 5. Chris McCaw,

<http://museemagazine.com/culture/art-out/chris-mccaw-marking-time/>

Fotoğraf 6. İlan Wolff,

<http://lonsdalegallery.com/works-available-2/wolff/>

Fotoğraf 7. Alison Rossiter,

http://www.yossimilo.com/artists/alisonrossiter/?show=0&img_num

Fotoğraf 8. Mathew Brandt,

<http://www.matthewbrandt.com/works/lakes-and-reservoirs/>

Fotoğraf 9. Thomas Kellner, <http://www.tkellner.com/>

Fotoğraf 10. Vera Lutter,

http://veralutter.net/works_venice_3.php

Fotoğraf 11. Maurizio Anzari,

http://www.saatchigallery.com/artists/artpages/maurizio_anzeri_edith.htm

Fotoğraf 12. Timothy Pakron,

<http://www.timothypakron.com/>

Fotoğraf 13. Benedetta Bonichi,

<http://contemporarypictures.blogspot.com.tr/2010/07/benedetta-bonichi.html>

Fotoğraf 14. Nick Veasey,

<http://www.nickveasey.com/>

Fotoğraf 15. Nick Gentry,

<http://www.nickgentry.com/>

Fotoğraf 16. Eino-Erik Raitanen,

<http://petapixel.com/2013/05/20/photographer-erno-erik-raitanen-creates-self-portraits-using-his-own-bacterial>

Fotoğraf 17. SeungHwan-Oh

<http://www.seunghwan-oh.com/#!text-camouflage-english/c1ikk>